

Миливоје Иванишевић*

СРЕБРЕНИЧКЕ ОБМАНЕ

Откако су се Срби 11. јула 1995. године, оружјем као што су и истерани, вратили у Сребреницу, почеле су да круже приче о великом броју убијених муслимана, изнад свега недужних муслиманских цивила, старца, жена и деце. Убеђење да је почињен геноцид над муслиманима постало је у свету непорециво, поготово од када је и сам генерални секретар ОУН Кофи Анан у свом завршном извештају о Сребреници прихватио оптужбе Тужилаштва Хашког трибунала. Он је у извештају дословно поновио изјаву коју је дао судија Трибунала Фуад Ријад: „Докази које је тужилац понудио описују сцене немисливог дивљаштва: хиљаде мушкараца је погубљено и закопано у масовне гробнице, стотине мушкараца је закопано живо, мушкарци и жене су сакаћени и поклани, деца убијана пред очима својих мајки, деда присиљен да једе јетру свог унука. Ово су истинске сцене пакла, писане на најмрачнијим страницама људске историје.“ То пише у извештају генералног секретара ОУН Кофија Анана.¹

Временом су бројке о страдалим муслиманима Сребренице, пре свега њиховим цивилима, непрестано умножаване и у једном тренутку достигле толике размере да већ више година — не само хашки Трибунал, муслиманске верске и цивилне власти, што се могло очекивати, и што је можда и логично, већ и многи политичари и државници, а нарочито медији — најчешће говоре о геноциду. Са њима су сагласне и веома бројне — поготово сарајевске и београдске, претежно од Сороса финансиране — невладине организације које ову тезу на разне начине подгревају, умножавју и стално држе у жижи међународног интересовања.

Насупрот тим тврдњама, Хашко тужилаштво, стотине њихових експерата, већ више од једне деценије узалуд трага за сведоцима наведених злочина. А сасвим је нормално да тамо где није било злочина, које су навели судија Фуад Ријад и Кофи Анан, не могу се наћи ни докази о осакаћеним и покланим људима или деци, па ни о стравичним „сценама пакла, писане на најмрачнијим страницама људске историје“. И поред тога, наметнути култ Сребренице

* Директор Института за истраживање српских страдања у 20. веку, Београд.

¹ Завршни извештај генералног секретара о Сребреници поднет Генералној скупштини ОУН 15. 11. 1999.

као да још увек лебди над нашом савешћу и постаје метафора незамисливог и, више од тога, чак геноцидног злочина Срба над недужним муслиманским цивилима тог у босанским гудурама и беспућу загубљеног градића.

Да ли је тако?

Српска страдања

Према једном од више десетина докумената Армије БиХ које поседујемо, забележено је и следеће: „Крајем јануара и почетком фебруара 1993. године у зони одговорности 8. ОГ (оператива група, нап. аутора) створена је велика повезана слободна територија са центром у Сребреници која је обухватила 95 одсто простора општине Сребреница, 90 одсто простора општине Братунац, 60 одсто простора општине Власеница и 50 одсто простора општине Зворник.“² Тај неспорно војнички успешан подухват муслимана проузоквао је скоро потпуно затирање многих српских насеља и велика страдања мештана српске националности. Само у сребреничкој и братуначкој општини од 93 насеља у којима су, по попису становништва БиХ извршеном априла 1991. год,³ живели и Срби, уништено је њих 81 (муслимани нису уништили једино села Црвица, Лијешће, Петрића и Склани у сребреничкој општини, а у братуначкој општини, поред урбаног дела града, сачувана су и села: Дубравице, Јелах, Красановићи, Побрђе, Полом, Реповац, Раковац и Слапашница). Том броју треба додати и око најмање 20–25 уништених српских села и заселака у општинама Милићи, Власеница и Зворник. Од 9.390 мештана српске националности у општини Сребреница⁴ у својим селима, после муслиманског похода, остало је њих 860 или само 9 одсто.

Поход муслимана на српска села није био само обична војничка акција. После првих ешелона које су сачињавали борци, у освојено српско село нагннули би њихови рођаци, комшије и пријатељи, тзв. цивили: жене, деца, старци, са најразноврснијим оруђима и алатима који су им служили за обијање кућа, радњи, школа, здравствених установа, магацина и пљачку свега што би могли однети. Што нису могли да понесу, муслимани би разарали и спаљивали. Најгоре су у тим акцијама пролазили ухваћени Срби. То су углавном биле старе или болесне, духовно или физички хендикепиране, непокретне особе, понекада и рањеници, али судбина им је, скоро без изузетка, била иста. Дотукли би их муслимански „цивили“ алатима које су носили ради пљачке: секирама, пајсерима, моткама... Неке од тих жртава спаљене су заједно са кућама у којима су затечене.⁵

² „Команда 8. ОГ Сребреница, 07. 03. 1994. год. Одбрана Републике, војна тајна, строго пов. Сектору за морал Другог корпуса, Прилог за водич хронике А БХ, доставља. Веза Ваш акт стр. Пов. Бр. 04-1-364-2“

³ „Национални састав становништва Босне и Херцеговине, попис 1991. године“, Савезни завод за статистику, Београд, 1992.

⁴ Као под 1.

⁵ Увидом у статистичке податке из пописа од 1991. год. који се односе на величину сточног фонда појединих српских села која су освојили муслимани и изјавама избеглих ме-

Од повлачења Југословенске народне армије (ЈНА) из Босне и Херцеговине 19. маја 1992. до формирања Дринског корпуса Војске Републике Српске (ВРС) 1. новембра исте године, одбрана српских села и територије зависила је од самих мештана. Они, као што се могло видети, нису били у стању да се успешно супротставе далеко бројнијим и боље наоружаним муслиманским јединицама. Тек по формирању Дринског корпуса (ВРС) уследила је консолидација команди и јединица, а тиме и створање услова за успешну одбрану преосталих слободних српских места. Напади на Кривицу и најближа околна српска села првог дана нашег православног Божића 1993. год. и потом напад на Склане са суседним српским селима 16. јануара исте године, били су последње успешне муслиманске нападачке акције у сребреничком крају. У међувремену, створени су услови и за прва офанзивна дејства новоформираних српских јединица у овом подручју БиХ. Тако је већ првих месеци 1993. год. уследила жестока противофанзива јединица Дринског корпуса појачаног резервама Главног штаба ВРС. Већ почетком априла 1993. год. створени су услови за потпуно уништење муслиманских оружаних формација и Осме оперативне групе (ОГ) у подручју Сребренице. То је био непосредан повод да се, под лажним видом заштите цивилног становништва, Сребреница стави под непосредну заштиту ОУН и тако муслиманска војска сачува од пораза. Било је веома уочљиво да је и муслиманима и њиховим спољним заштитницима тешко пао изгон који су неочекивано доживели са највећег дела територије коју су освојили током претходног периода.

Тек кад су се Срби, у рано пролеће 1993, вратили својим кућама и у своја села, могао се видети обим почињене штете и разарања. Стамбене зграде, па чак и помоћни објекти, обори за стоку и кокошињци, разорени су или спаљени до темеља. У изгорелим кућама нађени су угљенисани остаци спаљених мештана. Стравични призори људи спаљених у својим кућама затечени су у селима Гниона (*Радојко Милошевић, 1928, њолуслеј човек*), Бабуљице (*Милош Закић, инвалид, нејокрећан човек, 1914*), Брежани (*Видоје Лазић, 1937, Кристијина Лазић, слеја жена, 1935, Милисав Ранкић, 1947, Мирко Ранкић, 1972, Драгосав Ранкић, 1974; Миломир Сћејановић, 1946; Видоје Милошевић, 1974; Миливоје Мићковић, 1930*), Осредак (*Секула Ристијановић, 1916*), Рупово Брдо (*Војислав Милинковић, 1938; Мирјана Милинковић, 1939. и Радоје Милинковић, 1952*), Ратковићи (*Десанка Сћејановић, 1928; Никола Сћејановић, 1958. и Милован Павловић, 1920*), Магашаћи (*Благоје Појовић, 1907. и сујруга Лейосава Појовић, 1919*), Штедра (*Милован Ковачевић, 1956*), Подравање (*Милован Маринковић, 1956. и Мићајло Томић, 1941*), Гуњаци (*Славко Гордић, 1958*) и Кушићи (*Новак Ри-*

штана, из тих села је опљачкано 7.200 говеда, 16.200 оваца и 38.000 одрасле живине. Иако је непознато колико је однето житарица, пре свега пшенице и кукуруза, са сигурношћу се може тврдити да је житарица било довољно не само за зимску исхрану мештана Сребренице, већ и за наредну сетву. Уосталом, то се видело у пролеће 1993. год. по пшеницом засејаним пољима. Ако би се говорило о глади онда је она могла да угрози само опљачкана српска села и избегло српско становништво.

сџић, 1951). У том истом раздобљу, значи од априла 1992. до априла 1993. год. убијено је преко хиљаду лица српске националности, а од тог броја више од трећине жртава је страдало од хладног оружја, спаљено и масакрирано. (У време писања овог реферата број регистрованих српских жртава у зони одговорности муслиманске 8. О. Г. износио је 3.287 лица. Међутим, то није и коначан списак јер се још трага за више стотина несталих мештана српске националности.)

До ништа мање потресних сазнања дошло се и при откопавању масовних гробница српских жртава страдалих приликом муслиманског напада извршеног 6. новембра 1992. и пронађених на Глођанском брду и осталим локалитетима у суседној зворничкој општини.⁶ Ту су муслимани на веома свиреп начин, у стилу исламских „светих ратника“ ритуално, цихадски, углавном хладним оружјем, масакрирали скоро 250 цивила и заробљеника из околних српских села.⁷ За тај подвиг командант Насер Орић са још девет својих угледних сабораца одликован је Указом председника БиХ Алије Изетбеговића највишим одликовањем Армије БиХ, познатим као „Златни љиљан“.

Српска противакција

Кад је дошао крај муслиманским освајањима и злочинима у сребреничком подручју и овом делу средњег Подриња, почетком фебруара 1993. настала је паника међу њиховим цивилима и још више међу борцима. С обзиром на сва злодела која су пре тога починили по српским селима и над српским становништвом, у чему су скоро подједнако учествовали и војници и цивили, тај страх није био безразложан. Могла је, и било је очекивано, да уследи српска освета. Међутим, до српске освете, ни овом приликом, као ни у ранијим ратовима, није дошло. Муслимани су изгубили највећи део раније на силу запоседнуте територије, али нису изгубили и људе који су насељавали та села.

У то време се у ОУН јавио моћан заштитник који је муслимане и муслиманску војску Сребренице спасао не само од коначног пораза већ их је слободио и одговорности за почињене злочине. Међутим, као да ни то није било довољно. Убрзо потом пред светском јавношћу и ОУН муслимани су представљени као жртве српског терора, недужни, незбринуте и гладни мученици без крова над главом, без хлеба и лекова. Медији Запада, прецизније држава НАТО-а, утркивали су се у драматичним написима из Сребренице. Сатанизацији Срба и ширењу неистина о српском народу у БиХ свој допри-

⁶ У времену од 16. фебруара до 15. марта 1993. откопано је седам масовних гробница на локалитетима Глођанско брдо (3), Козјак, Трешњица, Масалића поток и Широки пут. Многа искасапљена тела нису могла да буду идентификована. Из јама у којима су покопани извађена су тела без главе или појединих удова, са ексерима и гвезденим шипкама у лобањама, одсеченим мошницама, ископаним очима, ланцима на зглобовима руку и ногу, угљенисана тела. Само три жртве су страдале од ватреног оружја. То је утврдио тим стручњака које је предводио др Зоран Станковић, патолог са Војномедицинске академије из Београда.

⁷ Детаљније у књизи: Миливоје Иванишевић: „Злочини над Србима БиХ 1992–1995“, Удружење Срба из БиХ у Србији и „Чигоја штампа“, Београд, 2005, стр. 207.

нос, неочекивано, даје и Садако Огата, високи комесар за избеглице ОУН. Она у свом извештају, који преноси недељник „Тајм“, каже и следеће: „Цивили, жене, деца и старци су убијани, обично клањем.“⁸ На ногама су се нашле познате међународне хуманитарне организације. Интезивира се дотур хуманитарне помоћи. Поред друмских конвоја, од 28. фебруара 1993. год. УНЦХР је ангажовао чак и ратно ваздухопловство у хуманитарној акцији „Падобран“. Формалан разлог за ангажовање ваздухопловства били су високи снежни наноси и непроходни путеви. Прави разлог је био избегавање контроле садржаја товара коју су вршиле српске војне и цивилне власти, при чему су често уместо хране и лекова налазили оружје и муницију. Достава падобранима настављена је и током пролећа када је снег био само прошлост.

Пред налетом српских јединица муслимани чине нови очајнички покушај. Они у јавност лансирају потресну поруку да је 12. априла 1993. год. српска граната експлодирала на школском игралишту за време фудбалске утакмице и том приликом убијено 66 и рањено 100 лица, углавном деце.⁹ Неко је, по свему судећи, саветовао — као и у случају експлозије у сарајевској улици Васе Мискина — да се жртвују животи цивила, у сребреничком случају на жалост највише деце, и на тај начин заустави српско напредовање и изазове пажњу и револт међународне јавности. Тај неко се побринуо да ова порука — нисмо могли да утврдимо лажна или истинита, али вероватније лажна — изазове оркестриране ланчане оптужбе против Срба и ужурбане активности у Савету безбедности да се Срби по сваку цену осуде и зауставе у даљем походу. Ако је веровати муслиманима да је страдало толико деце, поставља се питање ко је жртвовао ту децу? Да ли је њихово страдање требало да спречи уништавање муслиманских оружаних снага. Да ли би ико нормалан могао у току тако жестоких оружаних активности, док су се градом проламали пуцњава и експлозије, а мештани скривали по подрумима, да организује фудбалску утакмицу на којој су, поред дечјих тимова, били присутни чак и навијачи, такође деца. Или је, што би било много лакше схватити, та вест била обична медијска превара.

Несумњиво је да су вести о страдању муслиманске деце у Сребреници од српске гранате проузроковале бројне интервенције и, понајвише, оптужбе многих државника и политичара. У писмима упућеним Педију Ешдауну и Малколму Рифкину, подстакнут тим оптужбама, председник Републике Српске др Радован Караџић покушава да објасни и докаже да тог дана у Сребреници српска артиљерија није дејствовала и да погибију деце нису могле проузроковати српске оружане снаге. Председник Радован Караџић под-

⁸ Недељник „Тајм“, 15. 03. 1993.

⁹ Нијаз Машић: „СРЕБРЕНИЦА-агресија, отпор, издаја, геноцид“, општина Сребреница, 1999. стр.151. и Орић Насер: „СРЕБРЕНИЦА СВЈЕДОЧИ И ОПТУЖУЈЕ-геноцид над Бошњацима у источној Босни (средње Подриње), април 1992-септембар 1994.“ Издавач опћина Сребреница, Сребреница-Малме-Љубљана, 1995.

сећа на сличан догађај претходне године у Сарајеву када су муслимани гранатирани и изазвали страдања људи пред пекарном у ул. Васе Мискина.¹⁰

Притиснут стравичним лажним извештајима о страдању муслимана Сребренице, Савет безбедности 16. априла 1993. год. доноси Резолуцију 819 и Сребреницу проглашава за заштићену зону. Истог дана и председник Републике Српске др Радован Караџић, поштујући Резолуцију СБ, издао је наређење да се обуставе сва даља дејства Војске Републике Српске по Сребреници и око Сребренице, осим оних у нужној одбрани.¹¹ Нажалост, слично наређење никада није стигло ни од председника Председништва БиХ Алије Изетбеговића, а ни од Главног штаба Армије БиХ.

Наредног дана, 17. априла 1993. год. председник РС др Радован Караџић обавештава председника СБ да ће српска страна поштовати Резолуцију и сарађивати са снагама ОУН у примени њених одредаба. Истог дана у Сребреницу је ушла скромна канадска формација Унпрофор-а јачине једне чете са свега 143 војника.¹²

Други дан после усвајања Резолуције 819 Савета безбедности (18. априла 1993. год.) др Радован Караџић обраћа се председнику САД Б. Клинтону писмом у коме га моли да се заузме за обустављање даљег рата у БиХ и изнајлажењу праведнијег решења за српски народ у овој бившој југословенској републици.¹³ На основу нове Резолуције СБ 824 и усменог споразума од 18. априла 1993. год., коначно је 8. маја склопљен споразум који су, у присуству генерала Филипа Мориона, потписали команданти главних штабова обе сукобљене стране. У међувремену је извршен ранији договор да се размене заробљеници и да Срби дозволе муслиманима да хеликоптерима евакуишу око 500 својих рањеника и болесника.¹⁴ Тај српски гест је био још један доказ добре воље и жеље за мирним решењем спора, на шта муслимани никада нису одговорили на исти начин. Напротив, наредног дана муслимани су на превару на две различите локације из заседе убили шест српских бораца, а више њих ранили.¹⁵ И после овог вероломног чина командант Главног штаба ВРС гене-

¹⁰ „Ратна писма др Радована Караџића“, издавач Међународни одбор за истину о Радовну Караџићу, Београд, 2004. писма упућена 14. априла 1993. П.Ешдауну, стр 223 и М. Рифкину стр. 229.

¹¹ „Ратне наредбе др Радована Караџића“, Међународни одбор за истину о Радовану Караџићу, Београд, 2003. Наредба Главном штабу Војске Републике Српске, стр.пов. бр. 01–53/93. од 16. 04. 1993. год.

¹² Исто као под 10, књига 2, стр. 235, Београд, 2004. Писмо упућено председавајућем СБ ОУН 17. 04. 1993.

¹³ Исто, као под 10, књига 2, стр. 237, Београд, 2004. Писмо упућено Председнику САД Б. Клинтону 18. 04. 1993.

¹⁴ Документ носи назив: „Споразум о демилитаризације Сребренице и Жепе, склопљен 08. 05. 1993. између генерал-пуковника Ратка Младића и генерала Сефера Халиловића у присуству генерал-пуковника Филипа Мориона“. У чл. 8 предвиђена је „евакуација озбиљно рањених или болесних у болнице и мјеста по њиховом избору“ (налази се у Тужилаштву Хашког трибунала).

¹⁵ Напади извршени на локацијама село Мочевићи и брдо Кварц, 17. априла 1993. год. Убијени су српски војници: Миленко (Раденко) Грбић, Драган (Лука) Лаловић, Елвис Иванчевић, Југослав Јунгић, Милан Милановић и Божо (Данило) Стевић (Као под 4, стр. 94).

рал Ратко Младић је остао при ранијој одлуци да муслимани са сребреничког подручја могу слободно евакуисати своје рањене и болесне борце и цивиле. Они су то без икаквих тешкоћа са српске стране и учинили.

На захтев САД и неких западних држава, а то је веома савесно спроводио тадашњи подсекретар за мировне операције К.Анан, одлучено је да се муслимани у Сребреници не разоружају. Зато је он шведском генералу Валгрелу, команданту Унпрофора, послао поверљиву поруку у којој је, поред осталог, навео и следеће: „... не видим потребу да Унпрофор учествује у потрази за оружјем од врата до врата. Вас ће несумњиво делегација Савета безбедности, која вам долази у посету, упознати са снажним осећањем које је присутно међу неколико земаља чланица да Унпрофор не сме превише активно да учествује у разоружавању жртава.“¹⁶ То је био начин да се сасвим обеснаже резолуције 819 и 824 СБ и да се у Сребреници сачувају муслиманске оружане формације и терористичке банде. Та иста пракса је потом примењена и у другим кризним подручјима и заштићеним зонама: Жепи, Сарајеву, Горажду, Бихаћу... Ове закулисне активности у ОУН имале су далекосежне последице.

Међутим, не поштујући постигнути договор од 8. маја 1993. год., муслимани никад нису пристали ни да се формира комисија која ће надгледати разоружавање, нити су забранили ношење, па ни употребу оружја у демилитаризованој зони. На то се оглушио и Унпрофор. Они су чак и проширили територију, која је на крају обухватала око 150 квадратних километара. За Србе је било необјашњиво зашто су се у тој зони нашла и многа њихова села. Тако су од Срба сребреничке општине отета села Чићевци, Гостиљ, Мала Даљегошта, Међе, Мочевићи, Осредак, Обади, Постоље, Подравање, Прибидоли, Пусмулићи, Радошевићи, Ратковићи, Виогор, Радовчићи, Сасе. Тој зони прикључено је и више села братуначке општине: Пирићи, Јаглићи, Бљечева, Загони, Запоље... Другачије речено, муслимани су се на целом том подручју понашали како су хтели и како је њима одговарало. Они су све време настојали да од УН буду заштићени, али не и разоружани или спречени у веома честим изласцима из заштићене зоне и у нападима на околна села настањена српским становништвом. Те формације у Сребреници су, као и њихово руководство у Сарајеву, не уважавајући и игноришући међународне конвенције и норме, па ни потписани уговор, наставиле да тероришу околна српска села. Канадска чета, а потом холандске јединице Унпрофора, које су фебруара 1994. год. преузеле овлашћења и послове демилитаризације и заштите зоне, нису им у тим акцијама представљале неку озбиљну сметњу. То је, већ на самом почетку, отворило питање улоге команди и јединица УНПРОФОР-а, које нити су могле нити су хтеле да изврше мандат који им је поверен.

Прикривена пристрасност ОУН-а

Нико са српске стране није претпостављао да се средиште прикривања муслиманских злочина, измишљања и ширења лажних оптужби против Ср-

¹⁶ Јан Вилем Хониг и Норберт Бот: „СРЕБРЕНИЦА — сведочанства о једном ратном злочину“, Радио Б-92, Београд, 1997.

ба скрива у администрацији Организације уједињених нација. Кад се међународним институцијама ради, дуго се веровало — не само кад је у питању Сребреница, већ Срби као народ — да је основни, а можда и једини, носилац обмана и лажних оптужби амерички и НАТО миљеник Хашки трибунал. Од њих смо окривљени за све невоље и сукобе, злочине, етничка чишћења и геноцид на просторима бивше Југославије. Неке државе су у томе биле нешто блаже, али их није било много. Зато је немало изненађење, а потом и запрепашћење, представљало сазнање да ни ОУН нису неутралне и да и оне у БиХ подржавају муслиманску страну. До тог открића се стизало веома дуго и уз сталну сумњу да ли је то могуће. Требало је да прође скоро пуних десет година док се Срби коначно нису уверили да им многе невоље и неправде стижу баш са те стране. Не улазећи у мотиве и подстицаје за такво понашање ОУН, задржаћемо се само на неким конкретним случајевима који су везани за сребреничка збивања. Шта је све у режији ОУН рађено на осталим просторима бивше Југославије, тек треба испитати.

Епизода са разоружавањем је само почетак и наговештај пристрасног понашања које ће уследити и дуго трајати у случају Сребренице. Наредни чин се догодио у Секретаријату ОУН, где је прикривен југословенски документ о страдању Срба у Сребреници.¹⁷ Исти документ је прикрио и прећутао Кофи Анан и у свом коначном извештају који је о сребреничким збивањима и активностима ОУН поднео Генералној скупштини 15. новембра 1999. године.

Шта се у ОУН дешавало током рата у БиХ, најбоље сведочи професор историје, а једно време и проректор на Илиноис универзитету у Чикагу, др Никола Моравчевић. Он је то веома јасно изнео у интервјуу датом београдском дневнику „Вечерње новости“¹⁸ До сазнања која је том приликом изнео проф. др Н. Моравчевић је дошао док је радио у Кабинету генералног секретара Б. Б. Галија.

Рецепт примењиван у Секретаријату Савета безбедности током рата у БиХ заснивао се на прекрајању или прикривању добијених докумената. Извештаји о страдањима Срба и српским жртвама завршавали су у архиви и о њихивом садржају светска јавност, бар преко ОУН, никада ништа није могла да сазна. Нису се појављивали на седницама СБ. Међутим, извештаји о страдању, или наводном страдању, муслимана: силовањима, прогонима и убиствима, обично су тајно и лажно допуњавани већим и измишљеним бројем страдалих, и тако фалсификовани стизали на заседања СБ. Последице су за Србе увек биле исте. На иницијативу и предлоге држава запада — понајвише САД, Француске и Велике Британије, сталних чланица СБ — доношене су резолуције са новим, све оштријим, најразноврснијим, казним мерама против српског народа с обе стране Дрине. Недуго затим на

¹⁷ Стална мисија СРЈ при ОУН, 2. јун 1993. „Memorandum on war crimes and crimes genocide in Eastern Bosnia (communes of Bratunac, Skelani, and Srebrenica) committed against the Serbian population from April 1992. to April 1993.“

¹⁸ „Вечерње новости“ од 17. 12. 2006. стр. 13.

српска насеља су се сручили бомбардери и крстареће ракете НАТО-а. Улога ОУН свела се, у то време, на мирно посматрање и прећутно одобравање српских страдања.

Српска операција „Криваја 95“

Пре него што пређемо на разматрање последица проузрокованих повратком Срба дужни смо објаснити шта је довело до сребреничке — војнички гледано изванредно изведене — операције јула 1995. године, познате и планиране у команди Дринског корпуса ВРС под шифром „Криваја 95“. Циљ подухвата није био изгон муслиманске војске, а још мање њихових цивила, из Сребренице. Циљ је био да се са ширег, поготово сеоског, подручја муслиманска војска потисне у урбани део града и тиме, коначно, оствари потпунија контрола над њиховим честим покретима, акцијама и нападима на српска села. То, истовремено, значи ограничавање територије под њиховом контролом на обим који је утврђен априла 1993. год. кад је Сребреница проглашена за заштићену зону. Разлози за акцију српске војске били су изнуђени сталним агресивним понашањем муслимана. О карактеру српске акције скоро идентична запажања налазимо и код холандских војника, који су констатовали: „*Операције изведене од стране тврђава ВРС су биле прилагођене одржавању стајтуса кво и јужању заштитне босанском српском становништву у енклави од најада АБиХ из енклаве.*“¹⁹ Да би одбранила насеља и становништво од муслиманских похода са територије коју су запосели српска страна је морала да ангажује значајне војне потенцијале.

Међутим, кад су јединице Дринског корпуса кренуле у остваривање плана „Криваја 95“, узнемириле су се све структуре ОУН, поготово оне које су се налазиле у БиХ. У то време и у Сребреници су се затекли представници неколико познатих међународних, претежно хуманитарних, организација. Своје представнике у Сребреници су имали: Међународни комитет Црвеног крста (МКЦК), Лекари без граница (МСФ), Шведски пројекат за збрињавање избеглица (ССП) и Високи представник Уједињених нација за избеглице (УНХЦР). Ту је била и нека „цивилна полиција“ УН која је требало да помаже муслиманској локалној полицији (УНЦИВПОЛ).

Муслиманске војне формације су, по добијеном наређењу и плану своје више команде, кренуле у правцу Тузле. Ни у једној варијанти прецизног плана „Криваја 95“ није било предвиђено да муслиманска војска напусти Сребреницу, као што није било предвиђено ни да српске јединице уђу у тај град. Па и поред тога, Срби су урадили оно што би у истој ситуацији урадила свака војска, ушли су у небраћену и напуштену Сребреницу. И тада, 1995, као и у пролеће 1993. године, муслиманске власти и њихови заштитници, тзв. међународна заједница, испољили су бригу једино за опстанак и судбину муслиманске војске. И овај пут се пришло спасавању 28. дивизије Армије БиХ од сасвим извесних људских губитака и могућег тешког пораза,

¹⁹ „Извештај базиран на дебрифингу о Сребреници“, извештај саставио О. Ван дер Винд, бригадни генерал, Асен, 4. октобар 1995. параграф 6.19 (неслужбени превод на српски).

можда и уништења, ако би остала да брани Сребреницу. У Тузли је ускоро потом извршена смотра на којој су на свечаној трибини, поред многих угледних званица, били један поред другог командант 28. дивизије бригадир Насер Орић и Председник председништва БиХ и врховни командант Армије БиХ Алија Изетбеговић. Ова смотра је довољан доказ да јединица није на своју руку напустила заштићену зону и побегла са својих положаја.

Наређење да се напусти заштићена зона међу муслиманима није прошло без жестоког отпора и, у више наврата, међусобних сукоба бораца или појединих мањих јединица. Холандски војници, посада осматрачког места „М“ били су и сами сведоци оштрог сукоба међу муслиманима 10. и 11. јула. Холанђани сведоче: *„Хаос је завладао међу војницима АБиХ. Поново су почели међусобне борбе. Те вечери је екипи из ОМ-а (осматрачког места „М“) дозвољено да оде јер су присиљали да са собом поведу жену и децу локалног АБиХ вође. Када су два АБиХ војника, наоружана прошивоклојним наоружањем покушала да сирече њихов одлазак, АБиХ вођа им је пуцао у главу. Ово је поново довело до међусобних сукоба војника АБиХ.“*²⁰ Међусобни сукоби су, без сумње, изазвали и велику конфузију у систему командовања. Није се више знало ко коме командује и чија наређења треба слушати. Уверење да је Сребреницу издало муслиманско војно и цивилно руководство и данас је присутно код многих војника и цивила. Бес мештана сручио се не само на муслиманско руководство већ и на Уједињене нације и војнике Унпрофора. Тако су се ни криви ни дужни нашли на удару честити и хумани војници и команда холандског батаљона. Ни једна јединица УН у БиХ није прошла кроз пакао кроз који су прошли холандски војници. То се посебно драстично испољавало када би, у складу са својим мандатом, покушали да разоружају једну муслиманску наоружану групу. У данима муслиманске политичке, војне и моралне катастрофе јула 1995. год. Холанђани су све учинили да помогну муслиманским цивилима које су издали њихови синови, очеви, браћа, мужеви. О томе постоје бројна убедљива сведочења. Навешћемо само једно од њих: *„У време покрета избеглица из Сребренице у Пошочаре, особље Дочбаџа је било изненађено чињеницом да су млади мушкараци ситановници Сребренице прећућали жене, децу, ситарце њиховој судбини. Тај је постојао оцењен 'кукавичким' .“*²¹ Још није познато зашто су се борци 28. дивизије тако понели. Зашто су отишли од своје деце, родитеља и супруга. Да ли је у питању био страх за властити живот, одговорност за почињене злочине, кукавичлук, или слепо извршавање наређења добијеног од више команде. Свеједно шта је у питању, за то нису били криви холандски војници. Ти младићи и њихови претпостављени — цео састав 3. батаљона — показали су више хуманости, самоодрицања и пожртвовања него што су приликом бегства показали муслимански мушкараца, командни састав и борци 28. дивизије Армије Босне и Херцеговине.

²⁰ Исто као под 52, параграф 3.58.

²¹ Исто као под 52, параграф 6.11.

Муслиманско спомен-обележје и мезарје

Догађаји у Сребреници или око Сребренице током целог рата, као што смо видели, у много чему узнемиравали светску јавност. Врхунац изузетних збивања догодио се у месецу јулу 1995. год. када су се Срби вратили и поново овладали овом општином. Ускоро потом лансиране су вести о масакру муслиманског цивилног становништва и геноциду који су починили Срби. Од тада је Сребреница позната по „геноциду“ и свом Спомен-обележју или Меморијалном центру и мезарју, што, по замисли оснивача, треба да буде необорив доказ о српским злочинима, масакру муслимана и геноциду. Без тог „доказа“ све приче о српским злочинима би временом могле да изгледе и оду у заборав. Да се то не би догодило, побринуо се 2000. год. Волфганг Петрич, високи представник Међународне заједнице за БиХ. Његова неочекивана одлука да се подигне „Спомен-обележје и мезарје Сребреница–Поточари“ изазвала је изузетну пажњу јавности, поготово код муслимана, али и бројне недоумице и код Срба и код муслимана. Прво се поставило питање зашто тако значајну одлуку доноси високи представник Волфганг Петрич снагом своје функције и, тиме, ауторитета, а не регуларне власти Републике БиХ, њена скупштина или бар Савет министара? Зашто се за тако нешто чекало пуних пет година и зашто се нигде не помиње да су у одлучивању учествовале и верске муслиманске установе, Ријасат и реис-ул-улема др Мустафа Церић. Ни у једном оснивачком акту нема потписа представника муслиманских цивилних или верских власти. Стекао се утисак да је тај центар у интересу само међународних фактора који су надлежни за именовање високог представника, а не у истој мери и државних органа БиХ. То уверење није далеко од истине.

Једино је локалном становништву и Сребренице и Братунца било јасно да је В. Петрич изабрао Поточаре зато што је ту рођен муслимански командант Сребренице и 28. дивизије бригадни генерал Насер Орић, а не зато што су ту изгинули муслимани. Напротив, ту је спасено на десетине хиљада цивила који су потом транспортовани тамо где су желели. Меморијални центар се подиже у Поточарима у знак признања највећем муслиманском злочинцу овог краја.

Друго тумачење је да су иницијатори овог подухвата на тај начин желели да створе трајно жариште сукоба између Срба и муслимана у БиХ, које могу активирати кад год им затреба, попут оних у Палестини између Јевреја и Палестинаца. Највеће муслиманско светилиште није подигнуто у муслиманском делу БиХ, већ на територији Републике Српске, без њене сагласности. Сличну оцену дала је и Међународна асоцијација за стратешке студије из Вашингтона 19. септембра 2003. год.: *„Контроверза око Сребренице постоје све више полијтизована, изазивајући све веће етничке поделе и појачавајући пријетњу на мировне снаге.“* Ово запажање је изнето приликом уклапања треће групе идентификованих муслимана и постављања споменика у

Поточарима. Око тога је направљена велика медијска помпа. Та пракса са помпама настављена је и наредних година.²²

Међутим, Спомен-обележје–мезарје Сребреница–Поточари од првог укопа посмртних остатака 600 наводно идентификованих муслимана, 31. марта 2003, постало је место најразноврснијих злоупотреба који имају за циљ да се докаже српски „мегазлочин“. А већ 2006. године је са наше стране постављено питање: откуд више покопаних у мезарју него што је ексхумирано из масовних гробница?

Злоупотреба мртвих муслимана

Не би требало мртве узнемиравати. Требало би их оставити да мирују на парцелама и занемарити разлоге што данас више нису међу својима. Није уљудно, а можда је и грех — бар за нас православне — прозивање и коришћење њихових имена, судбине и прошлости у нашим данашњим сукобима, пословима, интересима и несугласицама. Чак и још увек присутним, наслеђеним, трајним, па и оправданим непријатељствима. Али, као да се не може без призивања мртвих. Тешка срца то и ми прихватимо. Случај Сребренице и њених људских губитака присутан је од почетка оружаних сукоба и данас је још увек актуелан као да је тек настао. У центру интересовања су муслимански губици. Проблем српских жртава и њиховог вишегодишњег страдања у овом крају никада није ни покретан. Ни ми нећемо о њима. Не треба их узнемиравати због наших садашњих потреба. Нека српски покојници мирују, као што мирују и њихови преци који су такође масовно страдали од својих комшија у претходним ратовима током тог несрећног двадесетог века.

Одлука високог представника за БиХ изричито налаже да се у Меморијални центар и мезарје Поточари–Сребреница покопају посмртни остаци оних муслимана који су „убијени у масакру који је извршен у јулу 1995. године у Сребреници“. Нигде ни речи одобрења да се ту могу покопати и неки други муслимани, који нису страдали ни јула 1995. год. ни у Сребреници.

Ово помињемо зато што има доказа да муслимани, готово од првог дана, откопавају разне гробнице не само у Сребреници и околини већ и десетинама километара далеко, и откопана тела преносе у Меморијални центар. Мезарје је, да поновимо, намењено искључиво недужним муслиманским цивилним жртвама које су Срби поубијали приликом свог повратка у овај градић јула и у неколико наредних месеци 1995. год.

Да је то поштовано, Мезарје би било празно, са можда десетак гробница. Пошто није тако, отворили су се бројни спорни случајеви. Поменућемо неке од њих.

Први сѝоран случај:

Овде је реч о лицима која су се годину дана након своје „смрти“, односно након „масакра који је извршен у јулу 1995. године у Сребреници“, на-

²² Александар Павић: *Забрањена истина о Сребреници–Приручник заснован искључиво на сѝраним изворима*, Легенда, Чачак, 2006, стр. 19.

шли у коначном бирачком списку за изборе у БиХ одржане септембра 1996. године.²³ Од укупно 2.442 идентификованих и у Мазарју покопаних муслимана у периоду од 31. 03. 2003. год. до 11. 07. 2006. год. спорно је 914 имена, односно 37,42 одсто.

Како то конкретно изгледа.

Први укуп посмртних остатака обављен 31. марта 2003. године, садржи имена 600 ДНК анализом наводно идентификованих муслимана.²⁴ Од њих се у „Коначном бирачком списку“ за изборе у јесен 1996. нашло се 271 лице, или 45 одсто.

Други укуп посмртних остатака обављен је 11. јула 2003. године и садржи имена 282 ДНК анализом наводно идентификована муслимана.²⁵ Из тог списка у евиденцији за изборе, значи у бирачком списку нашло се 85 лица, или 30 одсто.

Трећи укуп посмртних остатака обављен је 20. септембра 2003. године и садржи имена 107 ДНК анализом наводно идентификованих муслимана. Из тог списка у евиденцији за изборе нашло се 31 лице, или 29 одсто.

Четврти укуп посмртних остатака обављен је 11. јула 2004. године и садржи имена 338 ДНК анализом наводно идентификованих муслимана. Из тог списка у евиденцији за изборе нашло се 140 лица, или 41 одсто.

Пети укуп посмртних остатака обављен је 11. јула 2005. године и садржи имена 610 ДНК анализом наводно идентификованих муслимана. Из тог списка у евиденцији за изборе нашло се 251 лице, или 41 одсто.

Шести укуп посмртних остатака обављен је 11. јула 2006. године и садржи имена 505 ДНК анализом наводно идентификованих муслимана.²⁶ Из тог списка у евиденцији за изборе нашло се 135 лица, или 27 одсто.

Други сјоран случај

Овде је реч о муслиманима за које је правосудним решењима утврђено да нису стрељани и да њихова смрт није везана са сребреничким збивањима јула 1995. Доказ су документи до којих смо дошли из муслиманских општинских судова Бановића, Тузле, Грачанице, Лукавца, Сарајева, Градацца и др. Увидом у само неколико матичних књига умрлих које воде муслиманске власти утврдили смо да су то лица која су умрла природном смрћу. Нажалост, нисмо у могућности да остваримо увид у већину матичних књига умрлих ни у Сребреници ни у осталим суседним општинама. Верујемо да би

²³ Види: Босна и Херцеговина-Избори 1996. „Коначна листа гласача-60 Сребреница (РС)“

²⁴ „Списак идентификованих тијела укупаних 31. 03. 2003. у Меморијалном комплексу ПОТОЧАРИ-СРЕБРЕНИЦА“, „Сребреничке новине“, ванредан бр. 7, април 2003.

²⁵ „Распоред укопа настрадалих Сребреничана предвиђених за укуп 11. 07. 2003. у Меморијални центар ПОТПЧАРИ – СРЕБРЕНИЦА“, Јавно комунално предузеће „Градска гробља“, Високо, 2003.

²⁶ „Распоред укопа настрадалих Сребреничана предвиђених за укуп 11. 07. 2006. у Меморијалном центру СРЕБРЕНИЦА-ПОТОЧАРИ“, Јавно комунално предузеће „Градска гробља“, Високо, 2006.

у том случају наш списак био вишеструко увећан. Но, и без тога више није спорна чињеница да је и на овај начин покушано да се што више повећа број наводних муслиманских жртава Сребренице „страдалих“ приликом повратка Срба јула 1995. год. и зато покопаних у Меморијалном центру и Мезарју Поточари.

Ту врсту злоупотребе илуструјемо, овом приликом, прецизним подацима за пет од више стотина таквих примера:

Хусо (Вехбија) Цафић, 1960. г. — умро још 21. 05. 1992. г., Нова Касаба (Упис смрти извршен на основу Решења Основног суда Бановићи бр. R1–43/96 од 9. 12. 1996. Датум уписа у матичну књигу умрлих: 19. 12. 1996);

Мехмед (Ибро) Цафић, 1945. г. — умро такође 21. 05. 1992. г., Нова Касаба (Упис смрти извршен на основу Решења Осн. суда Бановићи бр. R1–52/96 од 9. 12. 1996. Датум уписа у матичну књигу умрлих: 19. 12. 1996);

Мирсад (Рамиз) Цафић, 1970. г. — умро 10. 05. 1992. г., Нова Касаба (Упис смрти извршен на основу Решења Осн. суда Бановићи бр. R1–64/96 од 10. 12. 1996. г. Датум уписа у матичну књигу умрлих: 24. 12. 1996);

Аљо (Ибро) Хусејиновић, 1959. г. — умро 1. 06. 1992. г., Глогова (Упис смрти извршен на основу Потврде о смрти бр.05 202–288/97 од 14. 05. 1997. Датум уписа у матичну књигу умрлих: 29. 05. 1997);

Шабан (Алија) Мемешевић, 1946.г. умро 15. 12. 1996.г., Братунац (Упис смрти извршен на основу Решења Осн. суда Лукавац бр.R 567/96 од 23. 05. 1997. Датум уписа у матичну књигу умрлих: 20. 06. 1997).

Трећи сјоран случај

Овде је реч о муслиманима мушког пола и углавном, а можда и једино, војницима за која у њиховим војним документима постоје докази да су страдали пре јула 1995. год., и у то време били покопани на разним локацијама, понекада и десетинама километара удаљеним од Сребренице. Узрок њихове смрти није стрељање. Увидом у поверљива муслиманска, наглашавамо, искључиво армијска, документа види се да су сва та лица, били борци Армије БиХ и страдала знатно пре спорних догађаја у Сребреници јула 1995. год. и „сребреничког масакра“. И они су откопани и пренесени у мезарје.

Конкретно, и ова врста обмане обухвата више стотина лица, али за илустрацију дајемо податке за само њих неколико десетина. То су: Хајрудин (Нурија) Османовић, Шабан (Салко) Омеровић, Решид (Рашо) Салиховић, Мехо (Алија) Шехић, Мујић (Ризван) Ибро — 1952, Сућеска–Сребреница, Мехмед (Мехо) Хоџић — 1960; Хафизовић (Ибрахим) Хајрулах — 1973; Опетци–Сребреница Исмет (Шахмин) Хусеиновић — 1947; Мујо (Авдо) Ахметовић — 1970; Поточари, Мехмед (Мехо) Хоџић — 1960; Поточари, Шафир (Омер) Малић — 1945; Поточари, Амир (Омер) Омеровић — 1974; Кадрија (Есед) Османовић — 1956; Поточари; Јусуф (Јусо) Јусић — 1941; Мујић (Ризван) Ибро — 1952; Сућеска–Сребреница, Мехмед (Мехо) Хоџић — 1960; Хафизовић (Ибрахим) Хајрулах — 1973; Опетци–Сребреница, Исмет (Шахмин)

Хусеиновић — 1947; Мујо (Авдо) Ахметовић — 1970; Поточари, Мехмед (Мехо) Хоџић — 1960; Поточари, Шаћир (Омер) Малић — 1945; Поточари, Амир (Омер) Омеровић — 1974; Кадрија (Есед) Османовић — 1956; Поточари, Јусуф (Јусо) Јусић — 1941; Поточари. (Припадници 280. источnobосанске лаке бригаде Армије БиХ.)

Али и војници Мехмед (Омер) Авдић — 1966; Адил (Реџо) Хасановић, Мехо (Мехмед) Ахметовић, Адил (Шећан) Хасановић, Хусеин (Ибро) Мехмедовић; Омер (Шахин) Ахметовић-Бибо — 1946; Мујо (Авдо) Клемпић — 1959; Сребреница, Абид (Мехмед) Зухрић — 1961; Мехо (Ахмо) Дураковић — 1967; Сафет (Химзо) Хоџић; Манџић (Даут) Јусуф — 1938; Скелани-Сребреница, Мехмед (Омер) Авдић — 1966; Адил (Реџо) Хасановић, Мехо (Мехмед) Ахметовић, Адил (Шећан) Хасановић, Хусеин (Ибро) Мехмедовић, Омер (Шахин) Ахметовић-Бибо — 1946; Мујо (Авдо) Клемпић — 1959; Сребреница, Абид (Мехмед) Зухрић — 1961; Мехо (Ахмо) Дураковић — 1967; Сафет (Химзо) Хоџић; Манџић (Даут) Јусуф — 1938; Скелани-Сребреница. (Припадници 281. источnobосанске лаке бригаде Армије БиХ.)

Четврти сјоран случај

Од повратка Срба у Сребреницу, а поготово после подизања Меморијалног центра и Мезарја, јавности се, као што смо више пута нагласили, покушава наметнути уверење да су ту покопане недужне цивилне жртве српског геноцида над муслиманима овог краја. Зато дајемо кратке ратне биографије за извесан број лица која су покопана у мезарју. Притом морамо подсетити да су међу покопаним само две особе женског пола. Остало су команданти, командири, предводници и непосредни извршиоци више стотина злочина почињених у раздобљу 1992–1995. године над припадницима српског народа овог краја. Ту је и један број „заслужних бораца“ који су за те своје успехе у злочинима предложени за веће чинове и разне награде и одликовања.²⁷ За нас је непознато време и начин страдања тих муслиманских бораца и њихових руководилаца и само услед тога се може претпоставити да су можда живот изгубили јула 1995. у сребреничкој акцији. Није битно да ли се то догодило приликом пробоја или на неки други начин. Још мање је значајно да ли је узрок смрти гелер од ручне бомбе, топовске гранате, односно мине или прострелна рана. Ово помињемо јер многи који оптужују српску страну у својој острашћености иду толико далеко да Србе оптужују да су стрељали чак и оне муслимане за које је утврђено да су погинули од гелера гранате. Па и поред тога, можда међу онима чија ћемо имена навести има и стрељаних, као и оних који су изгинули у међусобним сукобима. Дајемо неколико примера да се види о коме је реч:.

На једном гробном месту покопан је **Хајрудин (Шефко) Авдић**, који је био командант Територијалне одбране месне заједнице Сућеска, а потом помоћник команданта за безбедност 281. источnobосанске лаке бригаде.

²⁷ Предлог и образложење Команде 28. дивизије Армије БиХ, заведен под бр. стр. пов. 04–16/95 од 30. 03. 1995. за доделу ратног признања Значка „Златни љиљан“.

Планирао је, непосредно руководио и учествовао у нападу, пљачки и уништавању српских села *Осредак*, *Виогор*, *Ораховица*, *Залазје* и *Сасе* на подручју општине Сребреница. Исто је починио и са селима *Јередићи*, *заселак Мановићи* и *Ружице* оп. Власеница и *Хранча*, у општини Братунац.²⁸ У току само три месеца свог командовања Хајрудин Авдић је учествовао у убиствима 74 лица српске националности.

Ибро (Хусеин) Дудић, рођен 1969. године, из Сребренице, мајор, командант 282. источнобосанске лаке бригаде планирао је и руководио нападима на српска села сребреничке и братуначке општине: *Рајковићи*, *Крњићи*, *Залазје*, *Сасе*, *Подравање*, *Бољевићи*, *Лозница*, *Бјеловац*, *Сикирић*, *Кравица* и *подручје Склана*. У наведеним акцијама и селима убијено је 328 Срба, а њихова имовина опљачкана и пренета у муслиманска села.

Авдулах (Авдо) Ахметовић, 1960.г. Сућеска, био је помоћник команданта, а **Хајрудин (Хамид) Авдић**, члан штаба 281. источнобосанске лаке бригаде. Прве жртве њихових напада били су села *Осредак*, *Виогор*, *Ораховица*, затим су следили *Жућица*, *Ружице*, *Брежане*, *Хранча* и *Јежесџица*, потом *Подравање*, општина Сребреница, *Лозница*, *Бјеловац*, *Сикирић*, *Кравица*, општина Братунац и *Склани*, општина Сребреница. Из исте бригаде, као обични борци или непосредни извршиоци, акција у наведеним селима регистровани су: **Адем (Ахмет) Рамић**, рођ. 1937.год, Сребреница, **Хајрудин (Омер) Алић**, 1968. год. Сребреница, **Мујо (Мухарем) Алић**, **Зулфо (Муниб) Халиловић**, **Хасан (Мујо) Бегановић**, **Менсур (Шефко) Мустафић**, **Хасан (Енез) Хасановић**, **Хасан (Хасиб) Салиховић**, 1968.г, **Фикрет (Хусо) Мехмедовић**, **Бешир (Синан) Ајшић**, 1971; и **Хасан (Механ) Хасановић**. У тим својим подухватима наведени командири и војници опљачкали су наведена села, протерали српско становништво и учествовали у убиству 228 мештана српске националности.

Кадмир (Ибрахим) Алић из Тегара (оп. Братунац) и **Хусо (Рамо) Халиловић** из Сребренице учествовали су у нападу на српско село *Брежане* (оп. Сребреница) 30.06.1992. год. и убиству 19 лица српске националности.

Хамдија (Хамед) Алиспахић, 1947. г. из Јаглића учествовао у нападу на српско село *Јежесџица* (оп. Братунац) 8. августа 1992. и убиству девет Срба.

Ратна прошлост или биографија командира и војника Армије БиХ, од којих смо неке овом приликом навели, врло је богата походима на српска села и убиствима лица српске националности. Реч је о муслиманима који су, у мањој или већој мери, одговорни за убиство 3.287 лица српске националности на подручју које је било у зони одговорности 8. оперативне групе Армије БиХ, а од 1. јануара 1995. године у зони одговорности 28. дивизије Армије БиХ. Њихова имена се налазе и у многим кривичним пријавама поднетим

²⁸ О српским жртвама општине Братунац види: Центар за истраживање злочина над српским народом „Српске жртве општине Братунац 1992–1995.“ Претходни резултати. Београд, 1998.

током рата надлежним правосудним институцијама за злочине почињене на подручју Сребренице и околних општина. Можда се неко од њих нашао међу стрељаним без суда и пресуде. У то време стрељано је, према сведочењу генерала и патолога др Зорана Станковића, 386 муслиманских војника, а према нашим налазима око 407. Поводом тог догађаја, за који се доста касно сазнало, Председник РС је издао наређење да се цео случај детаљно истражи и против одговорних покрене поступак. Од тада до данас највећа непознаница је што против осам момака чија су имена позната и који су били ангажовани у акцији стрељања муслиманских заробљеника Хашки трибунал није подигао оптужницу. Та чињеница изазива сумњу и намеће питања ко је те војнике ангажовао, под којим условима и ко им је обезбедио заштиту пред Трибуналом, па чак и у САД²⁹ Ту, сада већ познату, мистерију више од десет година српска страна не може да разјасни. Онај ко је ову акцију осмислио и предузео имао је знатног утицаја и на Трибунал. А то значи да наручилац, или организатор, стрељања није могао да буде неко из цивилних или војних структура Републике Српске. Њихов ауторитет се простире само до граница БиХ. Друга карактеристика овог случаја је велика тајност. Све је учињено илегално и скривено од српских војних и цивилних власти.

На распећу

Приликом српске акције од 6. до 12. јула 1995. год. и ослобођења Сребренице, јединице ВРС прошле су кроз 43 муслиманска села, а да притом у њима није страдала ни једна особа. То је крунски доказ војнички коректно изведене акције која је окончана без цивилних муслиманских жртава. Таквих примера није било приликом муслиманских похода на српска села. Реч је о муслиманским селима: Шубин, Ликари, Бабуљице, Бајрамовићи, Бостаховине, Браковци, Бучиновићи, Бучје, Доњи и Горњи Поточари, Димнићи, Добрак, Фојхар, Гладовићи, Карачићи, Крушев До, Кутузери, Липовац, Лука, Љесковић, Међе, Михољевине, Милачевићи, Мочевићи, Опетци, Осатица, Осмаче, Пале, Палеж, Пешишта, Подгај, Постоље, Познаноновићи, Прохићи, Рађеновићи, Скендеровићи, Слатина, Сућеска, Староглавице, Сулице, Токољак, Жедањско.

Српски борци су деци, мајкама, сестрама и супругама својих непријатеља и убицама помогли да живи и здрави оду тамо где су отишли и њихови најближи, војници 28. дивизије Армије БиХ. Ретко се у рату, поготово грађанском и верском рату, догађа да нека војска прође кроз толико непријатељских насеља, а да за њом не остану цивилне жртве.

Такво понашање српске војске супротна страна није очекивала. Они су веровали да ће иза Срба по тим селима остати гомиле убијених и исекаспљених цивила. Има за нас доста среће што то непријатељ није предвидео. У противном би инсценирали српски злочин и сами би извршили убиства у свим тим селима. Да се то догодило и да су српски војници, при уласку у

²⁹ У лето 2006. у дневној штампи је објављено да је у САД ухапшен неки Мандић који је учествовао у стрељању муслимана у Сребреници. Исти је одговарао само зато што је илегално прешао границу.

муслиманска села, наишли, не дај боже, на тела мртвих људи, поготово деце, жена или стараца, ником не би могли доказати да је то неко други почио и да они за то нису криви.

Па и поред тога, да није Сребренице, бар што се Срба тиче, Хашки трибунал би могао да остане без посла. До данас су, а то не мора да буде и коначан списак, само у Хашком трибуналу подигнуте оптужнице против двадесет и два лица српске националности за ратна збивања у Сребреници. Окривљени су, и не случајно, најзначајнији политички и војни српски предводници: Слободан Милошевић, Радован Караџић, Ратко Младић... На стотине их одговара пред разним судовима БиХ, а процес подизања нових тужби због Сребренице још увек траје. Неки од окривљених Срба већ су добили и пресуде на вишегодишње затворске казне. Остале то тек чека. Истина, за неке од изречених пресуда у току је жалбени поступак и неизвесно је да ли ће казне бити смањене или повећане. Казне које су већ изречене износе преко 120 година затвора. Кад сви у Хагу буду осуђени, тешко да ће укупан збир казни за Сребреницу моћи да буде мањи од 700 година робијања у ратним европским казаматима.

За злочине и убиство 3.287 лица српске националности осуђен је само један муслиман, командант 28. дивизије Армије БиХ, и један од главних предводника похода против Срба, Насер Орић на две године затвора. Казну, и више од казне, одлежао је још током „истраге“ и суђења. Остале муслиманске убице, паликуће и пљачкаши су спокојни. Неки су и на значајним политичким и државним функцијама. Њих за почињене злочине нико не узнемирава. Да ће тако остати, могу да гарантују Трибунал у Хагу и судске власти Републике Босне и Херцеговине.

Толико о правди. Толико и о случају Сребреница, али не само од јула 1995. Остаје нам горко сазнање да чињенице губе сваки смисао у сукобу са политичким интересима светских велесила.

Milivoje Ivanišević

SREBRENICA DECEPTIONS

Focus is on two aspects of wartime events in the region of Srebrenica: attacks on Serbian population centres and their inhabitants from 1992 to 1995, and the counter-offensive of the Bosnian Serb Army (VRS) which in July of 1995 resulted in the takeover of the Srebrenica enclave. Military operations conducted by Moslem forces from the enclave between the end of 1993 and up to the beginning of February of 1993 resulted in significant expansion in the area under their control and the conquest of all but small areas of the municipalities of Srebrenica, Bratunac, and Vlasenica, and about 50% of the municipality of Zvornik. This successful Moslem military offensive completely devastated many Serbian villages and caused death and great suffering to the local Serbian population. Relevant statistics are presented. But when the successful VRS counter-attack in 1993 was on the verge of militarily defeating Moslem forces from Srebrenica, in April of that year the UN Security Council passed resolution 819 declaring Srebrenica a UN protected safe zone. One of the key components of that resolution called

for the demilitarization of Moslem forces within the UN protected enclave, but that requirement was never implemented. The enclave continued to function as a platform for military operations against the VRS and the remaining settlements that were populated by Serb civilians. In response to increasing provocations from the enclave, in July of 1995 VRS undertook a military campaign to reduce the area of Moslem control to the urban core of Srebrenica town and thus bring Moslem forces under control and thwart further attacks from within the enclave. Data reflecting the scope and intensity of the suffering inflicted on the Serbian civilian population by Moslem forces striking from within Srebrenica are presented. Data concerning the losses of the Moslem side following the takeover of Srebrenica on July 11, 1995, are also analysed. Particular attention is paid to the role of the Potočari Memorial Centre in the ongoing effort to use the dead for propaganda purposes. Four groups of disputed cases of alleged Moslem victims are cited where individuals are falsely listed as having been executed by Serbian forces in the post-takeover events, which have been unjustifiably described as a “genocide.”

Миљивоје Иванишевић

ОБМАНЫ СВЯЗАННЕ С СРЕБРЕНИЦЕЙ

Реферат сосредоточен на двух аспектах военных событий в районе г. Сребреницы: страдание сербского населения и его поселений с 1992 по 1995 гг. и контрнаступление Армии Республики Сербской, предпринятое в июле 1995 г, которое в результате привело к завоеванию анклава Сребреницы. По заявлениям мусульманских источников: „В конце января и начале февраля 1993 г. в зоне ответственности 8. ОГ (оперативная группа, прим. автора) был создан большой кусок свободной территории с центром в Сребренице, которая охватывала 95% площади муниципалитета Сребреница, 90% площади муниципалитета Братунац, 60% площади муниципалитета Власеница и 50% площади муниципалитета Зворник. «Данное, в военном плане бесспорно успешное, деяние мусульман, привел к почти полному уничтожению многих сербских поселений и к большим страданиям сербского населения. Только в муниципалитетах Сребреница и Братунац из 93 поселков, в которых проживали сербы, 81 был уничтожен. В противоположность этим фактам, под давлением ужасающих, но ложных докладов о страданиях мусульман из Сребреницы, Совет безопасности ООН 16 апреля 1993 принимает Резолюцию 819 и провозглашает Сребреницу защищенной зоной, которая в соответствии с данным актом должна была быть разоруженной, но силы ООН в анклав этого не сделали. Анклав в дальнейшем служил площадкой для военных операций против Армии Республики Сербской и по близости расположенных гражданских сербских пунктов. Таким образом, однозначно был нарушен договор, в соответствии с которым зона была установлена. В ответ на непрекращающиеся провокации с мусульманской стороны, Армия Республики Сербской в июле 1995 года предприняла военную операцию для того, чтобы мусульманские войска с широкой, сельской местности подвинуть в город и таким образом получить более полный контроль над их частыми движениями, действиями и нападениями на сербские деревни. Представлены данные, описывающие объемы и степень страданий сербского населения в результате военных действий мусульманских сил из анклава. Помимо этого, приводится анализ данных о потерях мусульманской стороны после захвата Сребреницы 11 июля 1995. Особое внимание уделяется роли Мемориального кладбища в поселке Поточари в злоупотреблении мертвых и приводятся четыре

групи спорних случаев среди мусульманских жертв, которые приписываются массовому расстрелу сербскими силами, которые их захватили в плен, что безоснованно обозначается как «геноцид».